

РОЗУМІННЯ СВОБОДИ ВІРОСПОВІДАННЯ ХРИСТИЯНАМИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Право на свободу віросповідання, свободу совісті – найважливіше право людини - сьогодні по-різному розуміється і є дуже болісною сферою для громадської свідомості (заборона мусульманкам носити паранджу, мати розп'яття в громадських місцях в Італії та ін.).

На розуміння цих фундаментальних понять впливає весь історичний процес розвитку демократії у світі, в Європі, в Україні. Застосування права на свободу совісті має свою історію в пострадянському просторі і продовжує своє становлення і по-сьогодні. На це впливають різноманітні фактори. Думаю, одним із рушійних впливів на розуміння свободи совісті постають найвпливовіші релігійні організації. Говорячи про Україну, велику роль в реалізації права на свободу совісті справляють християни православного, католицького та протестантського віросповідань.

По-різному можна відповідати на запитання: Що таке свобода віровизнання? Де її джерела? Які її відносини з державою і суспільством? Чи може вона бути обмеженою? Як сумістити формальну свободу вибору, яка допускає заблудження і зловживання, з істиною? Чи мають право одні контролювати світогляд інших? Чи це право можна однаково реалізовувати в Україні, Іспанії, Єгипті? Де основи цього права, прийнятні для всіх християн?

Президент Євангельсько-Лютеранської церкви Росії В.С.Пудов заявляє: «Внутрішнє життя людини, її переконання, її віра не повинні контролюватися державою, не повинно бути ніяких обмежень свободи думки, совісті. Природним обмеженням свободи однієї людини може вважатися тільки свобода іншої людини, і ніщо інше». І при цьому додає: «Кожна конфесія чи деномінація має право на існування. Однак, потрібно враховувати те, що Росія живе далеко не в дружньому оточенні... Країна ослаблена і, подібно тому, як в економіці держава повинна захищати інтереси вітчизняного виробника..., в питаннях, пов'язаних з віросповіданням, також необхідна підтримка традиційних конфесій з боку держави. Проголосити повну свободу в питаннях віри - означає віддати країну на відкуп більш багатим і досвідченим місіонерам».

Релігійні права і їх реалізація прив'язуються при цьому до традиційних церков, але саме релігійні меншини потребують захисту. Обмеженою по традиційності представлена свобода совісті.

Священики православної церкви, аналізуючи концепцію прав людини зауважують, що в сучасній Європі панує теза верховенства індивідуального над колективним. Критерій істини в даній парадигмі відсутній, тому що інтереси й цілі знаходяться винятково в юридичній сфері. А тому-то головне питання: як забезпечити рівноправне і толерантне співіснування різних поглядів і суспільств? Для секулярної держави в принципі байдуже, якою мірою ті чи інші погляди відповідають істині. Це знаходиться поза сферою її інтересів.

Свобода совісті у баченні православної церкви повинна залежати від того, наскільки вона сприяє чи заважає поширенню істини. Носієм істини є народ, нація, колектив, церква. «Православне бачення особи (а не атома –індивіда) є в

усвідомленні його невід'ємного єднання з Богом, з іншими людьми і зі своєю природою» (Васютин А. Свобода религии и права человека. –М., 2007. - С. 31).

Юрій Сіпко – голова Російського союзу євангельських християн баптистів, розмірковуючи про основи свободи совісті, пише: «Весь світ пережив (деяка частина його переживає і сьогодні) переконання в тому, що людина - вище держави. Це стало ознакою подорослішої людини, подорослішого людства. Згадується історія про Лота. Після потопу Бог говорить: «Думки людського серця – зло від його юності». Незріла людина. Тоді потрібна була сильна держава. Тепер доросла людина, яка подорослішала саме через вплив Євангелія Ісуса Христа: «Коли прийшла повнота часу, Бог послав Сина Свого Однородженого, щоб викупити підзаконних, щоб ми стали повноправними громадянами Землі». Прийшов момент дорослості. Людина сама готова приймати рішення. Вона сама знає, що є добро, а що - зло. Вона сама готова відповідати за себе. Це - доросла людина. Це - сучасна людина».

Як бачимо, ісанують різні погляди на реалізацію фундаментального права – свободи совісті. І кожна точка зору має право на популярність і прийняття частиною суспільства.

Як віруючим людям, нам важливо згадати Біблійні основи права на вибір. Бог є любов. Відгук людини, щоб сповідувати цю любов, і є вірою. Він має бути добровільним, без примусу і обмежень. Релігійна свобода – це насамперед свобода союзу з Богом. Вона ґрунтується на особистому рішенні.

В «Загальній декларації прав людини» (1948 р.) сказано про те, що релігійна свобода набуває свою основу в гідності самої людини, яка в наш час, з одного боку все більше усвідомлюється, а з іншого – нерідко зневажається. Людина створена за образом і подібністю Богові, а тому наділена безцінною гідністю. Сама природа особистості, наділеної розумом і вільною свідомістю, відповідальністю, спонукає і морально зобов'язує людину шукати істину. Єство людини спонукує їх бути вірною пізнаній і прийнятій нею істині й будувати згідно з нею своє життя. Право на релігійну свободу знаходиться не в суб'єктивному прагненні особи, а в самому її єстві.

Вчення релігійної свободи ґрунтується на Одкровенні, яке розкриває цінність людської особи, показуючи відношення Христа до людської свободи і закликає вірити Божому Слову. Тому релігійна свобода в суспільстві повинна погоджуватись зі свободою самої віри.

Якщо особа в законно діючій релігійній діяльності іншої людини бачить загрозу, то такою загрозою стає вона сама. Вона близька до фанатизму і екстремізму, закрита до того, щоб бачити і приймати нові виклики часу, зупинилась в своєму зростанні і гальмує розвиток ближнього.

Якщо релігійна організація бачить загрозу у діяльності інших новітніх законно діючих організаціях, використовує для збереження свого впливу і авторитету адміністративний, правовий, силовий, державний важіль, то така церква стає загрозою для становлення громадського суспільства, вона зупиняється в своєму розвитку і своєю діяльністю може ускладнювати стан міжконфесійних і державно-конфесійних відносин. Хочеться пригадати досвід Католицької церкви. Митрополит Тодеус Кондрусевич пише: «В боротьбі із аріанством св. Алеросій, єпископ Міланський (IV ст..) опирався лише на ту силу, яка була в самій істині».

Св. Августин (IV-V ст.) співчував послідовникам маніхейства, які були обмежені в правах імператорською владою. Йому належить вираз: «Gridere non potest homo nisi volens» («Людина не може вірити, якщо не хоче»).

Але під час кризи, викликаній донатистами, він дозволив використовувати помірні фізичні покарання з метою примусити їх повернутися в лоно церкви. Цим самим був створений небезпечний прецедент. В той же час св. Августин, як і більшість східних і західних Отців церкви, не допускали можливості застосування тортур і смертних вироків».

Популярним і поширеним в наш час серед релігійних організацій є спокуса використовувати правові важелі для гальмування розвитку інших конфесій, мотивуючи це загрозою втрати національної ідентичності, збереження громадського порядку, традицій народу, здоров'я людей, моральності. Іноді з окремими пасторами, дрібними релігійними організаціями трапляються збочення. Але це не питання релігійної свободи, яка не може бути прикриттям злочинної діяльності. Це - сфера кримінального кодексу, він є і повинен діяти.

Ми спостерігаємо, що відбувається на телебаченні, в діяльності харчової промисловості, в пропаганді алкоголю і насилля. І ці процеси часто не керовані державою. І не тому, що це не усвідомлюється, а тому що не знайдено методи подолання. Суспільством керує інтерес збагачення і розваг.

Я не знаю в Україні релігійної організації, яка б не пропонувала гарні методи у вирішенні цих загроз. Потрібно й надалі надавати і розвивати всі умови для діяльності релігійних організацій, соціальні, правові, економічні - від сприяння діяльності, надання приміщень і до дешевої плати за комунальні послуги. Це і є в широкому розумінні свобода совісті.